

De commissie adviseert tot het volgende:

1. de generale Synode welke de kerken ernstig en in de tractaten der predikanten verbinding te brengen, en

2. de generale Synode welke deze opzicht op in minste tot kennis van alle Gereformeerde kerken in Nederland.

Na vrij langdurige discussie, waaraan doot Dr. Bremmer, Prof. Rutgers en den rapporteur wordt deelgenomen, besluit de Synode overeenkomstig bovengenoemd advies, aldus aangevuld: dat de Synode een commissie benoemt, ten einde aan dit besluit uitvoering te geven.

De Landwehr rapporteert:

ten iste over punt E. 8 van het agendum, volgens welk punt de particuliere Synode van Zuid-Holland (Z. G.) meer licht vraagt omtrent de gronden, op welke het wettelijk aan Dr. T. Toegedend door de generale Synode van Arnhem, niet is gecontinueerd door die van Utrecht.

De Synode besluit te antwoorden, dat deze Synode onmogelijk meer licht in deze zaak kan onttrekken dan in de acta gegeven wordt, aangezien zij daartoe niet bevoegd en niet bekwam is.

Ten 2de over punt M. 10 van het agendum: bevestiging van Dr. Teves, wordt besluit te nemen aan Dr. I. Teves te antwoorden, dat de rechtsgrond voor den eisch, dien hij stelt, niet aanwezig is.

Ten 3de over punt F. 12, een missie van den kerkeraad der eerste Geref. kerk van Rotterdam.

Hieromtrent wordt besloten te berichten, dat de generale Synode van oordeel is dat Dr. J. Teves, die in geen kerkelijke relatie meer staat tot de Gereformeerde kerken in Nederland, niet gekend te worden, nu hij in financiële nood verkeert, door de Geref. kerk in Amerika, tot welke kerk hij behoort.

4. in zake den arbeid in Rijn-Pruisen en Westfalen en tevens over een missie in Recklinghausen, vragende hulp voor prediking. De commissie stelt voor:

1. den deputaat der Gereformeerde kerken voor het werk in Rijn-Pruisen en Westfalen dank te zeggen voor zijn arbeid;

2. dit werk aan te bevelen bij de kerken in Nederland, opdat de gewenschte steun geboden worde;

3. en het mandaat van Dr. C. I. F. van Schelven als algemeen deputaat te verlengen.

4. den heer K. de Boer te Recklinghausen op zijn missie te antwoorden, dat hij zich om hulp heeft te wenden tot de classis Arnhem, die de zaak van Rijn-Pruisen en Westfalen in handen heeft.

Volgens deze voorstellen wordt door de Synode besloten.

Daarna wordt gepaseerd.

Na de pauze rapporteert Dr. Rudolph over punt G. van het agendum, aangaande een voorstel van de Particuliere Synode van Zuid-Holland (N.G.) betreffende de desiderata der Gereformeerde Kerken in zake een eventuele nieuwe Armenwet.

De Generale Synode, overwegende, dat in de latere jaren met klinkende kracht op de fundamentele herziening van de Armenwet van 1853 werd aangedrongen;

dat in 1901 reeds een ontwerp-Armenwet verscheen, waardoor, ware dit ontwerp niet geworpen, de kerken ongetwijfeld in groote moeilijkheden waren geraakt;

dat daarom wel gewenscht is, ten aanzien dier zaak gereed te zijn, om de hooge Regering van het gevoelen der kerken officieel te doen blijken;

besluit, aan hare Deput. voor de correspondentie met de H. Oorheid op te dragen, bij eventuele beziening der Armenwet zich te wenden tot de Regering, ten einde er op aan te dringen, dat de vrijheid onzer diaconien naar het eigen karakter der kerk van Christus niet aangetast worde; o.a. met name, dat een instelling als van de centrale registers (loos als in 't ontwerp-Gesman Borgensis werd aangehouden) geweerd blijve, en dat een bepaling als van art. 7 alinea 1 der tegenwoordige Armenwet niet eerder worde opgenomen.

Daarna stelt de praeses aan de orde de *Conferentie van het Verband tusschen de Gereformeerde kerken in Nederland en de Theologische Faculteit der Vrije Universiteit*.

De algemeene beraadslaging wordt geopend. Prof. Noordzij spreekt zijn sympathie uit voor het gewijzigd concept-voorstel, dat z.i. nog meer dan het oorspronkelijke voorstel de idee van "toezicht" laat uitkomen. Niettemin acht hij de formulering van de artikelen 3 en 4 niet helder. Ook zou hij gaarne wenschen made te werken tot een eenvoudiger voorstelling hier en daar.

Prof. Rutgers merkt op, dat er tweeërlei standpunt is: het standpunt der kerken en dat der Vergadering voor H. O. Hij wil zich op dit oogenblik alleen plaatsen op het eerste standpunt. En dan raadt hij de kerken aan om niet te zeggen: hoe kunnen wij als kerken en hoe moeten invloed verkrijgen over de Theologische Faculteit. Evenzeer raadt hij af de vraag: hoe kunnen we een verband leggen met de eigen instelling overbodig geacht nu kunnen worden. Het eenig goede standpunt acht hij in dit geval de vraag: hoe behoort geheel objectief de verhouding te zijn tusschen de kerken en een Theologische Faculteit, die mede beoogt de opleiding van Diacenen des Woords voor de kerken.

Van uit dat standpunt de zaak beoordeelt, heeft ook de school, zoo wel als de kerken, een verantwoordelijkheid in eigen kring, en dient het oordeel over het paedagogisch gedeelte der school aan de school zelf te verhooven. Wel mag de school dien aangaande de kerken hooren, maar de beslissing over het paedagogisch element kan niet bij de kerken zelf, maar moet bij de school berusten. Zoo toch is het ook bij elke lagere school, en dient het ook te zijn bij een Theologische Faculteit. De kerken zelf kunnen bij haar eigene examens de resultaten van het onderwijs beoordeelen. Maar te oordeelen over de geschiktheid van een hoogleraar om onderwijs te geven, behoort niet tot het terrein der kerken; en dies moeten de kerken zulk een oordeel ook niet willen.

Met de Theologische School als eigen instelling staat het anders. Daargelaten nu de vraag of dit juist is, oordeelen in elk geval dan de kerken over allerlei schoolaankelensheid. Maar dat doen de kerken dan niet in de kwaliteit van kerken, maar in die van School-bezitter.

Gaan dus de kerken tegenover de Theologische Faculteit door, wat des schoolbestuurs is, dan kan metterdaad de Theol. School verdwijnen.

Prof. Lindboom, hoewel met veel in het nieuwe concept instemmende, wil opmerken, dat hij daarin iets dualistisch meent te vinden, en wil dit; dat indien deputaten een college van toezicht vormen, aan de kerken dan te veel macht wordt toegestaan. Indien dit contract het toezicht wil regelen, dan moet het daarbij ook blijven en moet uit artikel 3 elke bepaling

verdwijnen omtrent den invloed der kerken bij de benoeming van hoogleraren.

Prof. H. H. Kuyper brengt hulde aan de broeders, die na veel arbeid, deze concept-regeling indielden. Er bestaat echter onder de hoogleraren geen eenstemmigheid. Hij deelt niet het gevoelen van Prof. Rutgers, die z. i. in zijne beschouwingen afwijkt van de historische lijn. In zake de lagere school heeft Prof. Rutgers gelijk; maar in zake de Theologische Faculteit staan we in een andere verhouding. Het doel toch van de Faculteit is, behalve de beoefening der wetenschap, de opleiding van diacenen des Woords voor de kerken. En dus komt de vraag van zelf: in hoeverre ook aan de kerken zeggenschap moet worden toegekend. Nu werd ter Synode van Dordrecht indertijd de *resolutie* gesteld, dat aan de Theologische Faculteit ook ethiek zou gedoeceerd worden.

Dus hebben de kerken toen ook ingegrepen in het leerplan der Universiteit. Voorts zeide de Synode van Dordrecht: Niemand worde benoemd tot hoogleraar in de Theologie dan met consent van de Synode. En eindelijk sam ook de Senaat der Vrije Universiteit hetzelfde standpunt in als deze concept-regeling, door in de Stellingen, indertijd door de Faculteit uitgegeven, uit te spreken, dat aan de kerken toekomt een oordeel over het confessioneel karakter van het onderwijs en de geschiktheid voor het ambt. Alleen het oordeel over het wetenschappelijk karakter van het onderwijs zal niet aan de kerken kunnen worden toegekend.

Prof. Biesterveld spreekt in gelijken geest. Hij acht dat het standpunt van Prof. Rutgers teruggaat *seifs* achter de tegenwoordig nog bestaande regeling. In de huidige instructie toch van deputaten voor de oefening van het verband staat dat deputaten zullen oordeelen over het onderwijs, en dat wel in verband met de geschiktheid tot opleiding tot den dienst des Woords. Van het standpunt der kerken, beveelt ook hij derhalve deze nieuwe concept-regeling de Synode aan.

De Fernhout, zich verenigende met het gevoelen van Prof. Rutgers, wil in één punt nog iets verder gaan. Deze concept-regeling beantwoordt niet aan de beginselen door Prof. Rutgers uiteengezet. Zij geeft veel meer, dan zij geven mag.

Zeggenschap toch z. i. benoeming, schorsing en ontslag van hoogleraren wordt met meer nog aan de kerken toegekend. De finale beslissing der kerken in al die zaken acht hij niet in overeenstemming met de goede beginselen.

Er is echter nog iets. Z. i. mag alleen getuigd de getrouweheid der hoogleraren aan de Geref. balijdenis. Men kan echter tweeërlei standpunt innemen; of dat de kerken uitspreken heigen in dezen *wenschelijk* is, of dat men zegt: de kerken hebben *recht* om in zake het verband dit of dat te doen. Dit laatste standpunt acht hij te veroordeelen. Een bepaald rechtsgrond voor benoeming, schorsing en ontslag der hoogleraren door de kerken acht hij niet aanwezig. Verder dan het formulieren van zekere wenschen, gericht aan het adres van de Vereniging, moeten we niet gaan. We moeten de veiligheid der kerken in dezen niet zoeken in zeker verband; want dan zijn de kerken weg; maar we moeten die veiligheid zoeken in eigen kerkelijke examinate. We moeten niet door anderen, maar door eigen oogen zien.

Dr. Wagenaar geloofd, dat we ons niet op het *ideel*, maar op het *actuele* standpunt moeten plaatsen. Daarom wil hij op twee dingen wijzen. Ten eerste op het *huidig verband*. Dat verband is niet maar voorloopig, noch doelt het alleen op het toezicht op het onderwijs voor de opleiding. Ook nu hebben we dus een zeker toezicht te oefenen met het oog op de praktische vorming. Nu moeten de kerken daarop toch niet terugkomen. Prof. Rutgers en Dr. Fernhout willen z. i. dat huidige verband nog verzwakken. Dat mag niet. Ten tweede hebben we allen behoefte aan innige samenwerking voor de Theologische Faculteit. We hebben gedankt voor de gave ons door God in onze Vrije Universiteit geschonken. Er bestaat een mynische liefde tusschen velen en de Vrije Universiteit.

Maar ook vele broeders, die eenzelfde liefde gevoelen voor de Theologische School, werken met de eerste saam. Nu geloofd hij, dat beiden zich in deze concept-regeling als een soort compromis kunnen ontmoeten. Hij vraagt daarom Prof. Rutgers, of het hem niet mogelijk is, om van het *ideel* standpunt tot het *actuele* over te gaan.

Prof. Rutgers is het eens met hetgeen zijne collega's zeiden. Maar het gaat niet over de kwestie of de kerken een *oordeel* mogen hebben. Zeer zeker mogen ze dat. Maar het gaat over de vraag: wie heeft ten slotte het recht om te beslissen over paedagogische zaken. En dan blijft hij zeggen: laat de school school en de kerk kerk blijven. Dit standpunt is tot nu toe nog niet bestreden.

Aan Dr. Wagenaar antwoordt hij, dat ook hij getuigd heeft een compromis te willen. Daartoe gaf hij in dit concept reeds veel toe; zo o. a. z. i. in zake belijdenis en leer de beslissing aan de kerken blijven. Zijn standpunt echter is: In schoolaankelensheid blijve de beslissing aan de school, en in leerquaesties blijve de beslissing aan de kerken. Dr. Wagenaar echter wil ook de beslissing in zake de zaken der school aan de kerken geven. Maar dat is geen compromis.

Dr. Schot acht, dat hier twee georganiseerde terreinen elkaander naderen, zodat er noodzakelijk punten van aansluiting zijn. Hij oordeelt, dat de waakzaamheid niet pas moet beginnen bij de examinate, maar reeds bij het onderwijs dat gegeven wordt, en de personen, die dat onderwijs geven. En dus moet ook in zekere gevallen het oordeel over de geschiktheid van het onderwijs verhooven aan de generale Synode.

Dr. van Schelven zegt o. a.: we hebben geen tabula rasa; dan zouden we geheel principieel kunnen vragen: hoe moet het zijn? Maar zoo is het niet. Nu erkent hij niet, dat de kerken door de Generale Synode steeds moeten optreden als publieke wachster voor de zuiverheid der belijdenis. School en kerken moeten op elkaander invloed uitoefenen. Beiden moeten gecombineerd met eerbiediging van ieders rechten. De vraag is z. i. kunnen we met het uitgangspunt van het concept meegaan? En dan is zijn oordeel, stonde op art. 1, dat hij gerust aan de discussie kan deelnemen, algeven van de formulering en den inhoud van meerdere artikelen.

Dr. Breukelaar (rapporteur der Commissie) verzoekt zich met het door Prof. Kuyper gesproken. Ook dat is het standpunt van de Commissie. Voorts beantwoordt hij Prof. Noordzij. De Commissie oordeelt, dat deze materie op deze Synode dient afgedaan te worden, zoo, dat deze zaak voor de toekomst afdoende is geregeld. Hij verdedigt het inge-

diende nieuwe concept. Hij wenscht de souvereiniteit der school in eigen kring streng te eerbiedigen. Over het *wetenschappelijke* moeten de kerken niet oordeelen. Dat moet aan de school zelf blijven. Doch iets anders is de vraag, of na dat wetenschappelijk onderwijs *geheim* is met het oog op de vorming van aantaande *Diacenen des Woords*. Dan hebben de Kerken zeer zeker weer recht van spreken.

Dr. W. H. Gipsen Jr. (mede-lid der commissie) acht na de tot dusver gehouden discussie de commissie gezuiverd van de blaam op haar geleid in de pers, alsof de commissie met de beginselen gesold zou hebben.

Voorts heeft hij het woord van Dr. Fernhout met leedwezen aangehoord. Volgens dezen zouden we kunnen volstaan met enkele artikelen; maar dan zouden we onze eere als kerken wegwerpen. Nauwkeurige lezing bewijst z. i., dat de commissie getracht heeft zoveel mogelijk aan alle theoretische bezwaren te gemoet te komen.

Dr. Doorn zegt: Er is verband tusschen de kerken en de Theol. fac. Dat verband kan z. i. nauwer geleid. Sommigen nu achten dat men bezig is dat verband te nauw te leggen. Hij ziet dat nog niet in. Ook hij oordeelt, dat niet alleen bij de examens, maar ook reeds bij de opleiding dient gewaakt.

Dr. v. Schelven oordeelt, dat al wat geldt van de kerk van Christus, niet kan worden overgebracht op de kerk als instituut. Het kan gebeuren dat een kerk als instituut de lengen wil handhaven. Tusschen die twee dient dus nauwkeurig onderscheiden te worden.

Prof. Lindboom legt er nadruk op, dat afdoening van de verbandskwestie met de Theol. Fac. niet beteekent: afdoening van de Opleidingskwestie. Voor hem schuilt de beteekenis van het rapport in dat woord *geschiktheid*. En als hij zich nu voorstelt, dat die geschiktheid niet anders beteekent dan rechtzinnig, vroome, karaktervormend, dan hebben de kerken toch niet genoeg. In die geschiktheid ligt z. i. alles wat de kerken noodig hebben voor de opleiding. En dus behoort daartoe ook het wetenschappelijke; want ook die wetenschappelijke opleiding wordt door de kerken geleid voor haar diacenen.

Er dient echter z. i. ook in het contract opgenomen te worden, dat de kandidaten der V. U. het recht hebben tot de kerkelijke examens te worden toegelaten.

De algemeene beraadslaging is hiernede ten einde.

De vergadering gaat er alsnu toe over, de concept-regeling artikelsgewijs te behandelen. Goedgekeurd worden achtereenvolgens het opschrift en de art. 1 en 2, die aldus luiden:

Regeling van het Verband tusschen de Gereformeerde Kerken in Nederland en de Theologische Faculteit der Vrije Universiteit te Amsterdam.

De Gereformeerde Kerken, in Generale Synode vergaderd te Amsterdam en de Directeuren der Vereniging voor Hooger Onderwijs op Gereformeerde grondslag, als zodanig belast met het bestuur der Vrije Universiteit te Amsterdam, in deze handelende op advies van hare Caratoren en haren Senaat en volgens machtiging van de Algemeene Vergadering der Vereniging, gehouden te 1908 - overwegende, dat het gewenscht is het verband tusschen de Gereformeerde Kerken en de Theologische Faculteit der Vrije Universiteit nader contractueel te regelen, zijn overeengekomen het volgende accoord aan te gaan.

Art. 1.

Het Verband tusschen de Gereformeerde Kerken in Nederland en de Theologische Faculteit der Vrije Universiteit heeft inderoerendheid ten doel, dat behalve het toezicht, dat in den kring der Vrije Universiteit wordt geoeft, ook door de Kerken toezicht over de Faculteit zal worden gehouden met het oog op de opleiding tot den dienst des Woords.

Dit kerkelijk toezicht zal geoeft worden door middel van deputaten, hiervoor door de Generale Synode aangewezen en geautoriseerd, en zal zich uitspreken voor wat de Faculteit in haar geheel betreft over de geschiktheid van haar onderwijs om op te leiden tot den dienst des Woords in de Gereformeerde Kerken en voor wat betreft de personen van allen, die onder welken titel ook in de Theologische Faculteit onderwijs geven, over goede getrouweheid, in leer en leven, aan de Belijdenis der Gereformeerde Kerken in Nederland.

Art. 2.

Wie als Hoogleraar of ander Docent in de Theologische Faculteit optreedt, moet als bejend lid behooren tot de Gereformeerde Kerk zijner woonplaats.

Wanneer kerkelijke censuur naar Art. 77 der K. O. door bekendmaking van den naam aan de Gemeente openbaar geworden is, zal de kerkeraad zoo spoedig mogelijk kennis geven aan de kerkelijke deputaten en deze evenzoo aan de Directeuren.

Wordt deze censuur weder opgeheven, dan zal de kerkeraad dit eveneens aan de deputaten berichten en de deputaten aan de Directeuren.

De e. v. vergadering van de classis Amersfoort zal gehouden worden te Amersfoort Dinsdag 8 October 1908, 's morgens 9 uur.

Punten voor het agendum te zenden voor 30 Sept. aan versterdgeteekende.

Namens de roepende Kerk van Scherpenzeel:

J. SCHOONHOF, praeses.

A. BEREKEND, scriba.

Scherpenzeel, 4 Sept. 1908.

Kort Verslag van de Vergadering der Classis Brielle, gehouden den 5en Aug. 1908.

1. De Vergadering wordt op de gewone wijze geopend.

2. Uit de laatste berichten blijkt, dat één Kerk niet is vertegenwoordigd; twee andere slechts één afgevaardigde zonden; terwijl ook een D. d. W. afwezig is, waarvoor de classis haar afkenniging uitsprekt; aangezien dat niet noodig was.

3. De notulen werden gelezen en onveranderd goedgekeurd.

4. Naar aanleiding van het Rapport van het verhandelende in de vergadering der Part. Syn. van Z.-Holland, Z. deel, door een der afgevaardigden uitgebracht, worden een paar vragen gesteld, die tot voldoende der vergadering worden beantwoord.

5. Een afscheidsbrief van Dr. Basoski, die Oaddorp ging verlaten, om te Moerdijk zijn arbeid voort te zetten, zal beantwoord worden, met dankbetuiging voor alles wat hij voor de Kerk van Oaddorp en voor de classis heeft gedaan.

6. Erne Kerk, die gaarne tot het beroepen van een D. d. W. zou overgaan, kan dit vooralsnog niet, omdat de financiële hulp der classis, daarvoor noodig, niet kan worden verleend.

7. De onderscheiden Deputaties worden geconstitueerd; vacatures aangevuld; en een lijst van collecten vastgesteld, waarnaar de kerken zich regelen kunnen.

8. Besloten wordt bij het preparatoir examen den examinandas ook te vragen naar de beoogden, die hem er toe brachten naar het ambt van den Dienst des W. te staan.

9. Een vroeger genomen besluit tot het houden der korte predikatie wordt weer ingetrokken.

10. Omtrent een aangelegenheid het classaal archief betreffende, zal een onderzoek worden ingesteld.

11. Een voorstel, om de toegesegde diensten voor vacante kerken te verminderen, wordt verworpen; de bestaande bepaling blijft gehandhaafd, met dien verstande echter, dat de Kerken die zulke diensten moeten verleenen, niet te zeer door worden bezwaard.

12. Op gebruikelijke wijze wordt de vergadering gesloten.

Namens de classis v. n. A. DELFOS, Scr.

Hellevoetsluis, 6 Aug. 1908.

Buitenland

Duitschland. De Synode der Duitse Broedergemeente.

Tien schrijver dezes enige weken geleden te Zeist een zendingssamenkomst bijwoonde, hoorde hij daar met veel genoegen den heer Weiss mede het woord voeren. Deze merkte daarbij op, dat toen op het laatst van de 18e eeuw het rationalisme de kerken verwoestte, de Broedergemeente daardoor niet werd aangetaast. De geachte spreker meende dit feit te moeten verklaren uit den ijver die den Broedergemeente bij de algemeene inzinking der kerken ontwikkelde in de zending onder de Heidenen; door haar arbeid om het Evangelie te verkondigen, was zij onaanstaafbaar geweest voor de propaganda van het ongeloof.

Dit is echter zoo niet gebleven. Sedert eenigen tijd doordreeft de Broedergemeente een crisis, die veroorzaakt is doordat het is gebleven, dat de moderne Schriftcritiek ook in haar botem is doorgedrongen. Eenige jaren geleden brak reeds een storm los, die echter bezwoeren werd. Maar dit jaar is er nieuwe beroering door dezelfde oorzaak ontstaan, hetgeen aan het licht kwam op de laatste Synode die door de Broedergemeente gehouden werd.

Aanleiding tot de beroering was een artikel het vorige jaar in het „Gemetschenschaftsblatt“ *Berna* verschenen, waarin de aanklacht voor kwam, dat de Broedergemeente en hare Theologie van het geloof der vaders afgevalen was en zich aan de liberale Theologie, die de Schrift verwoest, had overgeleverd. Dit oordeel rustte op het feit, dat de toenmalige directeur van het Theologisch Seminarium Kolbing een boek schreef met den titel: „De geestelijke inwerking van den persoon van Jezus op Paulus.“ Door dit artikel in *Berna* werden verschillende voorstellen aan de Synode der Broedergemeente gedaan, waarbij men eischte, dat het Theologisch Seminarium in zijn tegenwoordigen vorm zou opgeheven worden en dat de predikanten behoorden verplicht te zijn, zich aan de belijdenis der gemeente te houden. Daardoor werden de handelingen der Synode van groot gewicht; de voor- en tegenstanders der hedendaagse Schriftcritiek spraken zich op die vergadering oomwonden uit.

De tegenwoordige leider van het Seminarium, de Roy, verklaarde: „Wij hebben een andere methode van Schriftonderzoek. De Schrift zelf stelt ons een groot aantal vragen, die vroeger onbekend waren. En dit onderzoek strekt zich ook uit over de afzonderlijke artikelen der geloofsleer. Ook deze moeten het zich laten welgevalen, dat de Theoloog ze steeds opnieuw toetst aan den maatstaf der Heilige Schrift en aan de Christelijke ervaring. Uit de verschillende opstandingsberichten der Schrift spruit ook de historische onzekerheid omtrent het „hoe“ van de opstanding des Heeren voort; op grond van de bronnen kan voor de Godgeleerden het ledige graf des Heeren tot een open vraag stuk worden.“

Daarheen deden gemeentelieden de klacht hooren; dat op die manier hun geloof van zijn vasten grond werd beroofd. „In welk een vreeselijken nood moet de mensch koken, wanneer hij verneemt, dat uit zijn Bijbel de opstanding des Heeren gestreken wordt.“ „Omtrent ons het geloof niet, dat wij van kindheeden af in ons opgenomen hebben.“ „Ik wil bij het geloof blijven, dat mijne zalige ouders gehad hebben, waardoor zij van vele swarigheden werden verlost en waardoor hun een zalig eind bereid is.“ Ook predikanten spraken het uit, dat de gemeente objectieve, vaste grondslagen noodig heeft; de moderne Theologie loste alles in een bodenloos subjectivisme op.

Op de bede der ouderen aan de jongeren: „Wij hebben u lief, wij waardeeren u; kunt gij ons de hand niet reiken, kunt gij niet een zwengeling maken?“ antwoorden de laatste: „Wij kunnen niets tegen de waarheid en het geweten.“ „Het is ons uiterst smartelijk. Maar wij kunnen onze broeders deze smart niet sparen. Wij kunnen niets tegen de leiding Gods.“ „Wij koesteren de overtuiging, dat onze verhouding tot de Heilige Schrift niet enkel velen tot onrust, maar ook onze gemeente tot zegen zijn kan.“

Toch kwam het niet tot een breuk tusschen de twee partijen; men wilde het ook niet daartoe laten komen. Het maakte indruk, dat de jongeren betuigden, dat zij dezelfde ervaring van sonde en genade hadden als hunne vaders, dat hun de Bijbel door hante methode slechts te liever geworden was, terwijl men moest erkennen, dat juist die Godgeleerden, die in de Broedergemeente vertrouwen genoten, openlijk er voor uitkomen, dat zij voor de historische behandeling der Schrift zijn.

Eenstemmig was men tenslotte van oordeel, dat men de boodschap van sonde en genade als hoofdzaak moest beschouwen. Men behoorde niet de vraag te stellen: „Wat dunkt u van den Christus?“ maar: „Is Hij uw Heiland of niet?“

Een voorstel om het Theologisch Seminarie in zijn tegenwoordigen vorm op te heffen, en de studenten naar een convict bij een positief gezinde kerkelijke faculteit te verwijzen, werd met groote meerderheid verworpen.

Ten slotte stelde men de volgende verklaring aan de gemeente vast:

„Door verschillende voorstellen in de Synode van dit jaar geoorzaakt geweest, zich bezig te houden met de Theologie, die in ons Seminarium onderwezen wordt. Wij danken den Heere van harte, dat deze besprekingen met groote openbaarheid en in liefde gevoerd werden. Daarbij is het echter openbaar geworden, dat in onze gemeente verschillende Theologische beschou-

wingen vertegenwoordigd zijn, over welke het op dit oogenblik niet mogelijk is tot overeenstemming te komen.

De Synode gevoelt de volle diepte van den nood die daardoor ontstaan is; zij werd er na ernstige en grondige bespreking van overtuigd, dat afdoende hulp van menschenlijke zijde op dit oogenblik niet te verkrijgen is. Zij is er bij dezen ernstigen toestand van overtuigd, dat alleen de hulp des Heeren uitkomst geven kan, en zij bidt daarom al onze broeders, die reeds terwijl wij aan het beraadslagen waren tot God gebeden hebben, even hartelijk en dringend ook dezen nood voor den troon der genade te brengen en daarin niet te vertragen, opdat daardoor voor onze gemeenten geen schade, maar louter zegen geboren worde.“

Omtrent de studie der aanstaande predikanten besluit men: „De Synode verklaart, dat er meer dan tot hertoe voor behoort gezorgd te worden, dat onze jonge Theologen naast de tegenwoordig in Gnadefeldt vertegenwoordigde Theologische richting, ook andere Theologische richtingen en ook andere levende Christelijke kringen buiten de Broedergemeente grondig leeren kennen.“

Er werd daarbij gedacht aan een kort bezoek aan een Universiteit, aan praktischen arbeid bij de Stadszending, in het „Rauhe Haus“, in de inrichtingen van den Bodelschwing.

Wij vinden dit verloop van de zaak bedroevend. De Broedergemeente heeft de fundamentele vraag: „Wat dunkt u van den Christus?“ op zijde gezet en een andere vraag daarvoor in de plaats geschoven: „Is Hij uw Heiland of niet?“ Daardoor is de Broedergemeente van haar fundament afgegaan. Het is mogelijk dat men den Christus voor zijn Heiland houdt, wanneer Hij kwam om door zijn wandel te inspireeren tot een heilig leven. Wanneer men bedenkt, hoe gezegend de Broedergemeente in haar zending heeft gearbeid, dan is de vrees gewettigd, dat zij in de toekomst niet meer zal kunnen zijn wat zij in het verleden geweest is.

Gemengd Nieuws.

Te Bazel is het „Diakonenhuis“ opgeheven. De predikant Low, tot hertoe huisvader der instelling, heeft hertoe het volgende: „In Maart van dit jaar deed het comité een nieuwe (laatste) oproeping aan Christelijk gezinde jongelingen, om hen uit te noodigen diaconen te worden. Ook zag met hetzelfde doel een opwekkend artikel van een diacon het licht, onder den titel: „Uit het leven van een diacon“, dat in een reeks Zwitsersche bladen en in een Duitsch blad gedrukt werd. De oproeping werd aan alle Christelijke jongelingsverenigingen gezonden en er werden 100,000 exemplaren van verspreid. Daarop volgden 20 verzoeken om opgave van voorwaarden om aangenomen te worden, en deze waren, op enkele uitzonderingen na, van zulke personen die niet in aanmerking konden komen, als huisvaders, een Roomsch, een Jood, weldoelers, schipbreukelingen op de levenszee, en Slechts met drie kon men gaan onderhandelen, en die onderhandelingen liepen op niets uit. Onder deze omstandigheden vroeg pastor Low zijn ontslag en deze aanvraag werd de naaste aanleiding tot opheffing der instelling.“

De Protestantse kerken in Spanje hebben collectief aan het hoofd van het Ministerie, Maura, een memorie doen toekomen, waarbij zij verzoeken, dat op grond van de Spaansche Grondwet alle beperkingen zullen worden opgeheven, die de Protestantse kerken thans nog in den weg staan om zich vrij te ontwikkelen. In deze memorie wordt gezegd, dat in Spanje reeds meer dan honderd Protestantse kerken en scholen gevonden worden.

Bij het einde van het zomersemester deden 20 kandidaten het examen, waardoor zij kunnen toegelaten worden tot den dienst des Woords. Hiervan slaagden er 14. Dit is geen goed vooruitzicht voor de toekomst. In Duitschland wordt bij de studerende jongelingschap de lust om de Kerk des Heeren te dienen, steeds minder.

WINKEL.

Voort Hinderen.

T KWAM TE PAS.

Bij de Joden was het oudtijds gewoonte, dat de geleerden en leeraars des volks steeds een of ander handwerk moesten kennen, ten einde zoo noodig daarmede in hun onderhoud te kunnen voorzien. Zoo lezen we van Paulus, die ook tot de gestudeerden behoorde, dat hij van handwerk een tentenmaker was. Dat wil zeggen, hij weefde kleeden en doeken, die het dekfel voor de tenten vormden.

Zoo bestaat ook bij het Pruisische vorstenhuis de gewoonte, dat alle prinsessen een handwerk moeten kennen. Nog onlangs kon men lezen, dat de tegenwoordige Duitse keizer zeer bekwaam is in het vak van kastenmaker, al z. i. M. daar natuurlijk in den regel wel niet veel meer aan doen.

In de tweede helft der achttiende eeuw woonde op zijn kasteel in Midden Frankrijk, de graaf de la Bourgade. Hij was een zeer vermogend man, die uitgestrekte bezittingen had, en ook heer was van het gehucht, dat dicht bij zijn kasteel lag. Bij zijn pachters en onderhoorigheden was hij zeer bemind.

De oudste zoon van den graaf was een jonkman, die in den tijd van welken we hier spreken, een twintig jaar reide. Hij was even vriendelijk en bemind als zijn vader, doch beoogde weinig lust om, gelijk deze vroeger had gedaan, als officier in het leger te gaan dienen. Liever hield hij zich bezig met de landerijen, hun bebouwing, den veestapel en wat er meer was. Met allen die op zijn vaders goederen woonden, ging Albert vriendelijk om, met velen zelfs zeer vertrouwelijk, en alles deed verachten, dat men eenmaal ook in hem een voortreffelijk landheer zou hebben, wat niet van al denken kon gezegd worden.

In het gehucht woonde o. a. ook een timmerman en wagenmaker, die voor de boeren werkte en ook vaak voor het kasteel. Van jongs af, was de jonge graaf Albert graag bij dezen timmerman, die Fernon heette, gekomen, en had menig prettig uurje in diens werkplaats doorgebracht. Fernon was een oud, maar nog krachtig en daarbij opgeruimd man, die God vreesde en door allen werd geacht.

Op zekeren dag bevond Albert zich weder in de werkplaats, waar Fernon lastig bamerde en er een liejde bij zong, toen de laatste censkaps stilheid en zeld:

„Zoudt ge geen lust hebben, jonker, eens wat van mijn vak te leeren, al was het maar tot tijdsverdrif? Ge hebt het natuurlijk niet noodig, maar iets te kennen, is toch altijd goed.“

Albert glimachte. Hij had daar zelf ook wel eens over gedacht, doch het noot uitgesproken. Nu echter vond hij een goede gelegenheid om de zaak aan te vatten.

Wat de jonge graaf deed, deed hij goed. De